

SELECCIÓ DE TEXTOS DE HUME (SELECTIVITAT 2011)

DEL LLIBRE *Extracte del «tractat de la naturalesa humana (ABSTRACT)*

1. "El nostre autor comença amb una sèrie de definicions. Anomena *percepció* qualsevol cosa que pugui presentar-se a la ment, adés emprant els nostres sentits, adés impulsats per la passió, adés exercint els nostres pensaments o la nostra reflexió. Divideix les nostres percepcions en dues classes: *impressions i idees*. Quan sentim una passió o emoció de qualsevol tipus o tenim imatges dels objectes externs transmises pels nostres sentits, la percepció de la ment l'anomena *impressió*, paraula que empra en un sentit nou. Quan reflexionen sobre la passió o l'objecte que no és present, aquesta percepció l'anomena *idea*. Per tant, les impressions són les nostres percepcions més vívides i fortes; *idees*, les que són més pàl·lides i dèbils. Aquesta distinció és evident, tant com la que hi ha entre sentir i pensar."

2. "El nostre autor pensa «que cap descobriment podria haver-se fet amb més facilitat per decidir totes les controvèrsies relatives a les idees que el següent: les impressions són sempre les que les precedeixen i tota idea amb que es basteix la imaginació fa primer la seva aparició en una impressió precedent. Aquestes darreres percepcions són tan clares i evidents que no admeten controvèrsia, si bé moltes de les nostres idees són tan fosques que és quasi impossible - fins i tot per a la ment que les forma- de dir-ne exactament la naturalesa i la composició». D'acord amb això, quan una idea és ambigua, el nostre autor apel·la sempre a la impressió, que ha de tornar-la clara i precisa. I quan sospita que un terme filosòfic no té cap idea annexa (cosa molt freqüent), pregunta sempre: *de quina impressió deriva aquesta idea?* I en cas de no poder-s'hi aduir cap impressió, conclou que el terme és del tot irrellevant. Així és com examina les idees de *substància* i *essència*, i fora desitjable que aquest mètode rigorós fos més practicat en tots els debats filosòfics."

3. "És evident que tots els raonaments sobre *qüestions de fet* es basen en la relació de causa i efecte, i que no podem mai inferir l'existència d'un objecte a partir d'un altre, llevat que estiguin connectats entre ells mediatament o immediatament. Així, doncs, per entendre aquests raonaments hem d'estar perfectament familiaritzats amb la idea de *causa*; per això hem de cercar al nostre entorn per trobar alguna cosa que sigui causa d'una altra cosa."

4. "Heus aquí una bola de billar quieta sobre la taula, i una altra que es mou ràpidament en direcció a ella. Ambdues topen i la bola que anteriorment estava en repòs es posa ara en moviment. Aquest és un exemple tan perfecte de la relació de causa i efecte com qualsevol altre que puguem conèixer, sigui per sensació, sigui per reflexió. Però examinem-lo: és obvi que totes dues boles van entrar en contacte abans que fos comunicat el moviment i que no hi ha hagut cap interval entre la topada i el moviment. La *contigüitat* en el temps i en el lloc és, per tant una circumstància exigida per a l'actuació de totes les causes. També és evident que el moviment que en fou la causa és anterior al moviment que en fou l'efecte. La *prioritat* en el temps és, per tant, una altra circumstància exigible a tota causa. Però això no ho és tot. Provem amb altres boles del mateix material i que estiguin en una situació semblant hi trobem sempre que l'impuls d'una bola produeix indefectiblement el moviment d'una altra. Heus aquí, per tant, una tercera circumstància: una *conjunció constant* entre la causa i l'efecte. Tot objecte semblant a la causa produeix sempre algun objecte similar a l'efecte. Més enllà d'aquestes circumstàncies de contigüitat, prioritat i conjunció constant, res més no

puç descobrir en aquesta causa. La primera bola en moviment toca la segona, i immediatament la segona es posa en moviment; i quan provo l'experiment amb boles iguals o semblants, en circumstàncies iguals o semblants, trobo que el moviment i el contacte d'una bola segueix sempre el moviment de l'altra. Per més voltes que hi faci, a aquesta qüestió, i per més que l'examini, jo no hi veig res més."

5."Aquest és el cas en què tant la causa com l'efecte estan presents als sentits. Vegem ara en què es fonamenta la nostra inferència quan concloem a partir de l'una que l'altra ha existit o existirà. Suposem que veig una bola que es mou en línia recta cap a una altra; concloc, tot seguit, que toparan i que la segona es posarà en moviment. Aquesta és la inferència de la causa a l'efecte i d'aquest tipus són tots els nostres raonaments en el capteniment de la vida: en això es fonamenta tota la nostra creença històrica, i d'aquí prové tota la filosofia - amb les úniques excepcions de la geometria i l'aritmètica -. Si podem explicar aquesta inferència a partir de la topada de ambdues boles, podem retre compte d'aquesta operació de la ment en tots els casos."

6. "Si un home, per exemple Adam, hagués estat creat amb l'enteniment vigorós, però sense gens ni mica d'experiència, mai no hauria pogut inferir el moviment de la segona bola a partir del moviment i de l'impuls de la primera. No hi ha res que la raó vegi en la causa que sigui capaç de fer-ne inferir l'efecte. Tal inferència, si fos possible, equivaldria a una demostració, en fonamentar-se simplement en la comparació d'idees. Però cap inferència de la causa a l'efecte pot valer com a demostració, i de tot això en tenim aquesta prova evident la ment pot concebre sempre que qualsevol efecte es deriva de qualsevol causa, i que a qualsevol esdeveniment en pot seguir un altre qualsevol: tot allò que *concebem* és possible, almenys en un sentit metafísic; però on sigui que tingui lloc una demostració, el contrari és impossible i implica una contradicció. No hi ha, doncs, cap demostració per a la conjunció causa i efecte. Aquest és un principi admès generalment per tots els filòsofs."

7."Així, doncs, hauria estat necessari que Adam (en el cas de no haver estat inspirat) hagués tingut *experiència* de l'efecte que es deriva de l'impuls d'una d'aquestes boles. Hauria d'haver vist, en diversos moments, que tan bon punt una de les boles topava amb l'altra, sempre es movia la segona. Si ho hagués vist prou vegades, sempre que veiés moure's una bola cap a l'altra hauria conclòs, indefectiblement, que la segona també es mouria. El seu enteniment s'anticiparia a la seva visió, i arribaria a una conclusió d'acord amb la seva experiència passada. D'això es desprèn que tots els raonaments referents a la causa i l'efecte es basen en l'experiència, i que tots els raonaments que es dedueixen de l'experiència es basen en el supòsit que el curs de la naturalesa continuarà sent uniformement el mateix. Concloem que causes semblants, en circumstàncies semblants, produeixen sempre efectes semblants. Ara val la pena de detenir-se a considerar que és allò que ens determina a treure una conseqüència tan important."

8."És evident que Adam, amb tota la seva ciència, mai no hauria estat capaç de demostrar que el curs de la naturalesa ha de continuar sent el mateix d'una manera uniforme i que el futur ha d'estar d'acord amb el passat. Allò que és possible no es pot demostrar mai que sigui fals, i és possible que els curss de la naturalesa pugui canviar, ja que podem concebre aquest canvi. Encara aniré més lluny i afirmaré que no podia tampoc demostrar mitjançant cap argument *probable* que el futur havia d'estar d'acord amb el passat. Tots els arguments probables estan muntats sobre el supòsit que es dóna aquesta conformitat entre el futur i el passat; així, doncs, mai

no podem provar-la. Aquesta conformitat és una qüestió de fet, i si cal que sigui provada no admetrà cap prova que no es basi en l'experiència. Però aquesta, quan es basa en el passat, no pot ser cap prova de res per al futur, si no és que admetem el supòsit que hi ha una semblança entre ells (passat i futur). Aquest és, per tant, un punt que no pot admetre cap prova, en absolut, i que donem per suposat sense cap prova."

9. "Estem determinats, només pel *costum*, a suposar el futur d'acord amb el passat. Quan veig una bola de billar que es mou en direcció a una altra, la meva ment és moguda de manera immediata per l'hàbit cap a l'efecte acostumat i anticipo la meva visió en concebre la segona bola en moviment. No hi ha res en aquests objectes, considerats en abstracte, i independent de l'experiència, que em porti a una conclusió semblant; i, fins i tot després d'haver tingut l'experiència de molts efectes d'aquest tipus repetits, no hi ha cap argument que em determini a suposar que l'efecte estarà d'acord amb l'experiència passada. Les forces mitjançant les quals operen els cossos són totalment desconegudes. Nosaltres en percebem només les seves qualitats sensibles. I quina raó tenim per pensar que les mateixes forces hagin d'estar sempre connectades amb les mateixes qualitats sensibles?"

10. "Així, doncs, no és la raó la guia de la vida, sinó el costum. Només ell determina la ment, en tots els casos, a suposar que el futur estarà d'acord amb el passat. Per més fàcil que pugui semblar aquest pas, la raó no podria dur-lo a terme ni per tota l'eternitat."

11. "Atès que la creença implica una concepció - i és, però, alguna cosa més - i atès que no afegeix cap idea nova a la concepció, se'n deriva que és una *manera* diferent de concebre l'objecte, *alguna cosa* distingible pel sentiment, i que no depèn de la nostra voluntat com en depenen totes les nostres idees. La meva ment discorre per hàbit des de l'objecte visible d'una bola que es mou cap a l'altra fins a l'efecte acostumat del moviment de la segona bola. No solament concep aquest moviment, sinó que en la seva concepció *sent* alguna cosa diferent d'una mera ficció de la imaginació. La presència d'aquest objecte visible i la conjunció constant d'aquest efecte particular fan que aquesta idea sigui diferent, per al *sentiment*, d'aquelles idees vagues que arriben a la ment sense cap introducció. Aquesta conclusió sembla un xic sorprenent, però hi hem arribat seguint una cadena de proposicions que no admeten cap dubte. Per tal de facilitar-ne la memòria al lector, les resumiré breument. Cap qüestió de fet no pot ser provada si no ho és a partir de la seva causa o del seu efecte. No podem conèixer la causa d'alguna cosa si no és per l'experiència. No podem adduir cap raó per estendre al futur la nostra experiència del passat, però estem del tot determinats pel costum quan concebem que un efecte es deriva de la seva causa usual. Creiem també, però, que se segueix un efecte de la mateixa manera que el concebem. Aquesta creença no afegeix cap idea nova a la concepció, només en varia la manera de concebre'l, imposant una diferència al sentiment. Així, doncs, la creença sorgeix en totes les qüestions de fet només del costum i és una idea concebuda d'una *manera* peculiar."

12. "En tot aquest raonament ens hem limitat a la relació causa i efecte, tal com es descobreix en els moviments i operacions de la matèria. Però un raonament idèntic és extensiu a les operacions de la ment. Si considerem la influència de la voluntat en el moviment del nostre cos o en el govern de la nostra ment, pot afirmar-se amb seguretat que mai no podríem predir-ne l'efecte sense l'experiència, partint merament de la consideració de la causa. I, fins i tot després d'haver tingut l'experiència d'aquests efectes, és només el costum, no la raó, el que ens determina a fer-ne la norma dels nostres judicis futurs. Quan la causa és present, la ment - per hàbit - passa de seguida a la concepció i a la creença de l'efecte

acostumat. Aquesta creença és alguna cosa diferent de la concepció. Amb tot, no hi afegeix cap idea nova, només fa que sigui sentida d'una manera diferent i la torna més forta i vívida.”

13. “Després d’haver consignat aquest extrem material referent a la naturalesa de la inferència per la causa i l’efecte, el nostre autor torna enrere i examina, una altra vegada, la idea d’aquesta relació. En la consideració del moviment que una bola comunica a l’altra, no podríem trobar-hi res més que la contigüitat, la prioritat en la causa i la conjunció constant. Però a més d’aquestes circumstàncies, se suposa comunament que hi ha una connexió necessària entre la causa i l’efecte, i que la causa posseeix alguna cosa que anomenem *poder, força o energia*. La qüestió és: quina és la idea annexa a aquests termes?”

14. “Si totes les nostres idees o pensaments es deriven de les nostres impressions, aquest poder s’ha de manifestar o bé als nostres sentits o bé al nostre sentiment intern. Però tan poc poder es manifesta als nostres sentits en les operacions de la matèria, que els cartesians no han tingut cap escrúpol a afirmar que la matèria és totalment desproveïda d’energia, i que totes les seves operacions són exercides merament per l’energia de l’Ésser suprem. Però fins i tot si és així, sorgeix de bell nou la qüestió: quina idea tenim d’energia i de potència, fins i tot en l’Ésser suprem? Totes les nostres idees sobre una deïtat - d’acord amb aquells que neguen les idees innates - no són més que una composició de les idees que adquirim en reflexionar sobre les operacions de les nostres pròpies ments. Ara bé, les nostres ments no ens ofereixen pas més noció d’energia que la matèria. Si considerem la nostra voluntat o volició a priori i fem abstracció de l’experiència, mai no serem capaços d’inferir-ne cap efecte. I si recorrem a l’ajuda de l’experiència, aquesta només ens mostrarà objectes contigus, successius i en conjunció constant. En resum: o bé no tenim en absolut cap idea de força i d’energia - i aquests mots són irrellevants -, o bé no poden significar res més que aquesta determinació del pensament adquirida per hàbit en passar de la causa al seu efecte usual. Però qui vulgui entendre a fons aquesta qüestió haurà de consultar l’autor. Em dono per satisfet si les persones instruïdes s’adonen que hi ha una certa dificultat en aquesta qüestió, i que qualsevol que la resolgui hi haurà de dir alguna cosa molt nova i extraordinària; tan nova com la mateixa dificultat.”

15. “De tot allò que s’ha dit, el lector percebrà fàcilment que la filosofia inclosa en aquest llibre és molt *escèptica*, i tendeix a dar-nos una noció de les imperfeccions i límits estrets de l’enteniment humà. Gairebé tot raonament humà es redueix aquí a l’experiència, i la creença que l’acompanya s’explica només com un sentiment peculiar o una concepció vívida produïda per l’hàbit. Però això no ho és tot: quan creiem en una cosa qualsevol de l’existència *externa*, o quan suposem que un objecte existeix després de deixar de percebre’l, aquesta creença no és res més que un sentiment del mateix tipus. El nostre autor insisteix en altres - i variats - tòpics escèptics, i conclou, resumint, que assentim a les nostres facultats i emprem la nostra raó només perquè no ho podem evitar. La filosofia ens convertiria totalment en pirrònics, si la naturalesa no fos massa forta per impedir-nos-ho.”

16. “Acabaré les disquisicions d’aquest autor, tot comentant dues opinions que sembla que li són peculiars, com ho són gairebé tota la resta. Afirma que l’ànima, en la mesura en que podem concebre-la, no és res més que un sistema o una successió de percepcions diferents - com les de calor i fred, amor i odi, pensaments i sensacions -, totes elles reunides, però mancades de simplicitat o identitat perfectes. Descartes defensava que el pensament era l’essència, de la ment, no aquest o aquell pensament, sinó el pensament en general. Això ens sembla que és del tot intel·ligible, ja que tot allò que existeix és particular, i així ho han de ser també les nostres percepcions particulars que formen les nostres ments. Recalco que *formen* les nostres ments, no que hi *pertanyen*. La ment no és una substància

en la qual s'inhereixen les percepcions. Aquesta noció és tan intel·ligible com la noció cartesiana que el pensament, o la percepció en general, és l'essència de la ment. No tenim idea de cap tipus de substància, perquè només tenim idees d'allò que prové d'alguna impressió, i no tenim cap impressió de cap substància, ja sigui material o espiritual. No coneixem res més que qualitats i percepcions particulars. Pel que fa a la idea de cos, un préssec - per exemple - és tan sols la idea d'un tast, d'un color, d'una figura, d'unes dimensions, d'una consistència, etc. De la mateixa manera, la nostra idea de ment és només la idea de percepcions particulars, sense noció de cap cosa que pugui anomenar-se substància, simple o composta."

17."Aquests principis d'associació es redueixen a tres: *semblança*; un quadre ens fa pensar naturalment en l'home que hi és pintat. *Contigüitat*; quan es menciona Sant Denis, ens ve, naturalment, la idea de París. *Causalitat*; quan pensem en un fill acostumem a dirigir la nostra atenció cap al pare. Serà fàcil de concebre quines conseqüències tan importants per a la ciència de la naturalesa humana se'n segueixen si considerem que - pel que fa a la ment - són els únics vincles que reuneixen les parts de l'univers, les unes amb les altres, o ens posen en connexió amb qualsevol persona o objecte exterior a nosaltres. Perquè, com és només per mitjà del pensament que una cosa pot operar sobre les nostres passions, i com sigui que aquests principis són els únics lligams dels nostres pensaments, són realment *per a nosaltres* el ciment de, l'univers; i totes les operacions de la nostra ment necessiten dependre'n en gran mesura."

DEL LLIBRE *Investigació sobre els principis de la moral, (Apèndix I)*

18. “Suposat que un fonament principal de l’alabança moral està en lla utilitat de qualsevol qualitat o acció, és evident que la raó ha de tenir una participació notable en totes les decisions d’aquesta classe; ja que res, sinó aquesta facultat, pot instruir-nos sobre la tendència de les qualitats i accions i assenyalar les seves conseqüències beneficioses per a la societat i per al seu possessor. En molts casos és un afer subjecte a gran controvèrsia: poden sorgir dubtes, donar-se interessos oposats i ha de donar-se preferència a un extrem, per subtils consideracions i per un petit predomini de la utilitat. Això és de notar, particularment, respecte a la justícia, com és natural suposar per aquesta espècie d’utilitat que acompanya a aquesta virtut. Si cadascun dels casos de justícia fora útil, com els de la benevolència, a la societat, la situació seria més simple, i rares vegades estaria subjecta a controvèrsia. Però com els casos individuals de la justícia són perniciosos amb freqüència en la seva primera i immediata tendència, i com els avantatges per a la societat resulten només de l’observació de la regla general i de la concurrència i combinació de diverses persones en la mateixa conducta equitativa, el cas aquí es torna més intricat i complex. Les diverses circumstàncies de la societat, les diverses conseqüències de qualsevol pràctica, els diversos interessos que poden proposar-se: tot això, en moltes ocasions, és dubtós i subjecte a gran discussió i enquesta. L’objecte de les lleis municipals és determinar totes les qüestions respecte a la justícia: els debats dels ciutadans; les reflexions dels polítics; els precedents de la història i arxius públics; tots ells s’adrecen al mateix propòsit. I sovint són necessaris una raó o judici molt precisos per pronunciar la determinació vertadera entre tan intricats dubtes, nascudes d’utilitats fosques o oposades.”

19. “Però, encara que la raó plenament assistida i millorada sigui bastant per instruir-nos sobre les tendències útils o perniciosos de les qualitats i accions, no és, per si sola, suficient per produir cap censura o aprovació moral. La utilitat és només una tendència cap a cert fi; i, si el fi ens fos totalment indiferent, sentiríem la mateixa indiferència pels mitjans. Fa falta que es desplegui un sentiment per donar preferència a les tendències útils sobre les perniciosos. Aquest sentiment no pot ser sinó un sentiment per la felicitat del gènere humà, i un ressentiment per la seva misèria, ja que aquests són els diferents fins que la virtut i el vici tendeixen a promoure. Per tant, la raó ens instrueix sobre les diverses tendències de les accions, i la humanitat distingeix a favor de què són útils i beneficiosos.”

20. “Quan s’afirma que dos més tres són igual a la meitat de deu, comprenc perfectament aquesta relació d’igualtat. Concebo que si deu és dividit en dues parts, una de les quals té tantes unitats com l’altra i si una d’aquestes parts és comparada a dos més tres, contindrà tantes unitats com el nombre compost. Però, quan es compara això amb les relacions morals confesso que no puc entendre-ho de cap manera. Una acció moral, un crim, tal com la ingratitude, és un objecte complicat. Consisteix la moralitat en la relació de les seves parts entre si? Com? De quina manera? Especifiqueu la relació, sigueu més concrets i explícits en les vostres proposicions, i fàcilment veureu la seva falsedat.”

21. “La hipòtesi que defensem és senzilla. Manté que la moralitat és determinada pel sentiment. Defineix que la virtut és qualsevol acció mental o qualitat que doni a l’espectador un sentiment plaent d’aprovació; i vici, el contrari. Passem llavors a examinar un cas concret, a saber, quines accions exerceixen aquesta influència. Considerem totes les circumstàncies en les quals coincideixen aquestes accions i,

d'aquí, ens encaminem a extreure algunes observacions generals respecte a aquests sentiments. Si a això ho anomenem metafísica i trobeu en això quelcom abstrús, no tindreu una altra cosa que fer, sinó reconèixer que el vostre tipus de ment no és apropiat per a les ciències morals."

22. "Sempre que un home delibera sobre la seva pròpia conducta (per exemple, si en una emergència concreta ajudarà al propi germà o a un benefactor), ell ha de considerar aquestes relacions separades, amb totes les circumstàncies i situacions de les persones, per determinar el deure i l'obligació superiors; i, per determinar la proporció de les línies de qualsevol triangle, és necessari examinar la natura d'aquesta figura i les relacions que les seves diverses parts guarden entre si. Però, malgrat aquesta aparent semblança dels dos casos, hi ha en els fons una gran diferència entre ells. Un raonador especulatiu considera, respecte als triangles i cercles, les relacions donades i conegudes entre les parts d'aquestes figures i d'aquí infereix alguna relació desconeguda que depèn de les primeres. Però en les deliberacions morals hem d'estar familiaritzats per endavant amb tots els objectes i totes les seves relacions mútues; i, de la comparació del tot, determinem la nostra elecció o aprovació. No hi ha cap fet nou de què cerciorar-se, ni cap nova relació que descobrir. Es dona per suposat que totes les circumstàncies del cas estan davant nosaltres abans que podem determinar una sentència de censura o d'aprovació. Si una circumstància material fora encara desconeguda o dubtosa hem d'exercir primer la nostra investigació o les nostres facultats intel·lectuals per assegurar-nos d'ella; i hem de suspendre durant cert temps tota decisió o sentiment moral. Mentre ignorem si un home va ser l'agressor o no, com podem determinar si la persona que el va matar és criminal o innocent? Però, després de ser conegudes totes les circumstàncies, totes les relacions, l'enteniment no té ja lloc per operar, ni objecte sobre el qual emprar-se. L'aprovació o la censura que se segueix no pot ser obra del judici, sinó del cor; i no és una proposició especulativa, sinó un sentir actiu o sentiment. En les disquisicions de l'enteniment, a partir de circumstàncies i relacions conegudes, n'inferim altres de noves i desconegudes. En les decisions morals, totes les circumstàncies i relacions han de ser conegudes prèviament; i la ment, per la comparació del tot, sent una nova impressió d'afecte o de disgust, d'estima o de menyspreu, d'aprovació o de censura."

23. "D'aquí la gran diferència entre un error de fet i un altre de dret; i d'aquí la raó per la qual un és criminal, normalment, i no l'altre. Quan Èdip va matar a Laio, ignorava la relació i, per les circumstàncies, de mode innocent i involuntari, es va formar una opinió errònia de l'acció que va realitzar. Però quan Neró va matar Agripina, totes les relacions entre ell i la persona, i totes les circumstàncies del fet, li eren conegudes prèviament; però el motiu de la venjança, por o interès, van prevaler en el seu salvatge cor sobre els sentiments del deure i de la humanitat. I quan abominem d'ell, no és perquè haguem vist relacions que ell ignorava, sinó que, per la rectitud de la nostra disposició, experimentem sentiments per als que ell estava endurit per l'adulació i una llarga perseverança en els més enormes crims. En aquests sentiments, per tant, i no en el descobriment de relacions de qualsevol tipus, consisteixen totes les determinacions morals. Abans de pretendre formar una decisió d'aquesta classe, tot ha de ser conegut i esbrinat respecte a l'objecte o a l'acció. Per la nostra part no queda sinó experimentar un sentiment de censura o aprovació, a partir del qual decidim si l'acció és criminal o virtuosa."

24. "Aquesta doctrina es farà més evident encara si comparem la bellesa moral amb la natural, amb la que guarda semblança en molts aspectes. La bellesa natural depèn de la proporció, relació i posició de les parts; però seria absurd inferir d'aquí que la percepció de la bellesa, com la de la veritat en els problemes geomètrics,

consisteix totalment en la percepció de relacions, i és realitzada del tot per l'enteniment o les facultats intel·lectuals. En totes les ciències la nostra ment investiga, a partir de les relacions conegudes, les desconegudes. Però en totes les decisions del gust o de la bellesa externa totes les relacions són, per endavant, òbvies per als ulls; i d'aquí passem a experimentar un sentiment de complaença o de disgust, segons la natura de l'objecte i la disposició dels nostres òrgans."

25. "Euclides ha explicat completament totes les qualitats del cercle; però en cap proposició ha dit una paraula sobre la seva bellesa. La raó és evident. La bellesa no és una qualitat del cercle. No està en cap part de la línia els punts del qual equidisten d'un centre comú. És només l'efecte que aquesta figura produeix sobre la ment, la peculiar estructura de la qual la fa susceptible de tals sentiments. En va es buscaria al cercle, pels sentits o pel raonament matemàtic, en totes les propietats d'aquesta figura. Escolteu a Pal·ladi i a Perrault, quan expliquen totes les parts i proporcions d'una columna. Parlen de la cornisa i del fris, del basament i de l'entablament, del fust i de l'arquitrau; donen la posició i descripció de cadascun d'aquests membres. Però si els preguntéssiu per la posició i descripció de la seva bellesa, respondrien al punt que la bellesa no està en cap de les parts o membres d'una columna, sinó que resulta del conjunt, quan aquesta complicada figura es presenta a una ment intel·ligent, capaç de tenir tals refinades sensacions. Fins que apareix un d'aquests espectadors res hi ha, sinó una figura de dimensions i proporcions determinades: la seva elegància i bellesa sorgeixen només dels sentiments. Escolteu també Ciceró, quan pinta els crims d'un Verres o d'un Catilina. Cal reconèixer que la malaptesa moral resulta, de la mateixa manera, de la contemplació del tot quan és presentat a un ésser els òrgans del qual tenen una determinada estructura i formació. L'orador pot pintar ira, insolència, barbàrie, d'una banda; mansuetud, patiment, tristesa, innocència, per l'altra. Però, si no sentiu ni indignació ni compassió en vosaltres per aquestes complicades circumstàncies, en va li preguntàrieu en què consisteix el crim o la vilania contra la qual tan vehement clama. En quin moment i en quin subjecte comença a existir per primera vegada? En què s'ha convertit pocs mesos després, quan totes les disposicions i pensaments de tots els actors s'han canviat per complet o s'han anihilat? No es pot respondre satisfactòriament a cap d'aquestes preguntes des d'una hipòtesi abstracta de la moral; i hem de confessar, al fi, que el crim o la immoralitat no és un fet particular o una relació, que pot ser objecte de l'enteniment, sinó que sorgeix del tot del sentiment de desaprovació, que, a causa de l'estructura de la natura humana, sentim inevitablement en agafar la barbàrie o la traïció."

26."Els objectes inanimats poden guardar entre si les mateixes relacions que observem en els agents morals; encara que aquells no puguin ser mai objecte d'amor o d'odi, ni susceptibles, per tant, de mèrit o iniquitat. Un arbre jove que sobrepassa i destrueix al seu pare guarda en tot les mateixes relacions que Neró quan va assassinar Agripina; i si la moralitat consistís merament en relacions, sens dubte seria igualment criminal."

27."Sembla evident que els fins últims de les accions humanes no poden ser explicats, en cap cas, per la raó, sinó que es recomanen del tot als sentiments i afeccions del gènere humà, sense dependència de les facultats intel·lectuals. Pregunti's a un home per què fa exercici; contestarà que perquè desitja conservar la salut. Si se li pregunta llavors per què desitja la salut, respondrà al punt, perquè la malaltia és penosa. I si es prossegueix l'enquesta i es desitja saber la raó per la qual odia el dolor, no en podrà donar cap. És aquest un fi últim, que no va referit a cap altre objecte. Potser a la segona pregunta, per què desitja la salut, pugui

contestar també que és necessària per a l'exercici de la seva vocació. Si se li pregunta que per què desitja això, contestarà, sense més, que perquè desitja diners. Si se li pregunta per què?, contestarà que és un instrument de plaer. I és absurd preguntar-li la raó d'això. És impossible que hi hagi un procés *in infinitum*; i que una cosa pugui ser sempre la raó per la qual una altra és desitjada. Quelcom ha de ser desitjable per si, i pel seu acord i conveniència immediata amb el sentiment i l'afecte humans."

28. "Així, les fronteres i oficis de la raó i del gust poden fixar-se amb facilitat. La primera procura el coneixement de la veritat i de la falsedat; aquest dóna el sentiment de bellesa i deformitat, de vici i de virtut. La una descobreix els objectes tal com estan realment en la natura, sense addició ni disminució. L'altre té una facultat productora; i embellint i tenyint tots els objectes naturals amb els colors que pren del sentiment intern, origina, d'alguna manera, una nova creació. La raó, freda i independent, no és motiu d'acció i dirigeix només l'impuls rebut de la gana o inclinació, mostrant-nos els mitjans d'aconseguir felicitat i evitar la misèria. El gust, en quant que dóna plaer o dolor i, per tant, constitueix la felicitat o la misèria, es converteix en motiu d'acció i és el primer ressort o impuls per al desig i volició. De circumstàncies o relacions, conegudes o suposades, la primera ens porta al descobriment d'allò ocult i desconegut. Després que totes les circumstàncies i relacions estan davant nosaltres, l'últim ens fa experimentar, pel conjunt, un nou sentiment de censura o aprovació. El cànon d'aquella, fundat en la natura de les coses, és etern i inflexible, fins i tot per la voluntat del Ser Suprem; el d'aquest, nascut de l'estructura i constitució interna dels animals, es deriva últimament d'aquesta Suprema Voluntat que va atorgar a cada ser la seva natura peculiar i va disposar les diverses classes i ordres d'existència."